

AZ „ORSZÁGOS HALÁSZATI EGYESÜLET” HIVATALOS KÖZLÖNYE

Mezjelenik minden hó 1-én és 15-én.

A FÖLDMIVELÉSÜGYI MAGYAR KIR. MINISTERIUM TÁMOGATÁSÁVAL

KIADJA: AZ „ORSZÁGOS HALÁSZATI EGYESÜLET” BUDAPESTEN,
IX. kő., Üllői-ut 25. sz. (Köztelek).

Az „Országos Halászati Egyesület” tagjai ingyen kapják.

SZERKESZTI: LANDGRAF JÁNOS, ORSZ. HALÁSZATI FELÜGYELŐ
Budapest, V., Vécsey-utca 5. sz.

Nem tagoknak előfizetési díj: Egész évre 6 K. Félévre 3 K.

HIVATALOS RÉSZ.

A m. kir. földmivelésügyi miniszter a *Karcsavízi Halászati Társulat* alapszabályait és üzemtervét a f. évi 48202. sz. a. kelt elhatározásával jóváhagyta.

Az ízlés szervei a halaknál.

Irlta: Gy. Gy.

A halak érzékei tekintetében a biológia még ma is vajmi nehezen tisztázható kérdések előtt áll. A halak hallóérzéke felől homlokegyenest eltérő szakvéleményeket olvastam nemrégiben is; körülbelül így állunk a halak ízlésszervei tekintetében is, ami annál csodálatosabb, miután az ízlés organuma, szoros szervi kapcsolatban áll a táplálkozással, tehát az állatok és így a halak világában is elsőrangú élettani tényezőként szerepel. A halak ízlésével és annak organumaival, az utóbbi években behatóbban foglalkozott *Vinassa*, a luganói higiénelaboratorium igazgatója, *Herrick*, az északamerikai Egyesült-Államok egyik legkiválóbb zoológusa, *Piana* milanói és *Plehn* müncheni pisceológusok. Ugy anatómiailag, mint kísérletek útján igyekeztek a nevezett szaktudósok a halak érzékei közül legkivált az ízlés organumával és annak működésével tisztába jönni. Az elősoroltak közül úgy bonczani, mint az élő halak megfigyelésén alapuló kísérleti tanulmányaival, talán legtöbb szolgálatot tett *Herrick* úgy, hogy idevágó kísérleteinek eredményéről, melyeket elsőbbsen a „Bulletin of the United States Fish Commission” adott közre, részletesebben kívánok megemlékezni.

A gerinces állatvilág szájszerveiben, mikroszkópikus nagyságú idegorganumokat találunk, a melyek keskeny idegsejtekből állanak és az inpadlás felső részét egészen, sőt részben annak alsó részét is beborítják, ahol aztán csomós dudorodást alkotnak. Ebbe az idegcsomóba fut egy különösen finom idegág, amely a fő-agyidegek egyikéből, és pedig éppen az ízlés idegéből az úgynevezett glossopharyngeus-ból veszi eredetét. Ezek az

elősorolt idegapparátusok alkotják az ízlés szerveit. Az ízlés szerveinek ezt a beosztását és elrendezkedését analognak fogjuk találni, akár az ember, akár az emlős állatok, akár pedig a hüllők szájszerveit tegyük vizsgálataink tárgyává. Ám meg fogjuk mindezeket találni a halak szájszerveiben is, csakhogy némi eltéréssel, a mennyiben azok egyes idegbimbói kiterjeszkednek a halnál még a bajusz-szalakra, az uszonyokra, sőt a harcsa- és pontyféléknél a test elő részétől a farkuszonnyig terjedő testrészekre is.

Minthogy ílymódon az ízlés organumait szolgáló idegszálak a halak világában a szájjüregen kívül úgyszólván a test legtöbb részén feltalálhatók és jelenlétük ott megállapítható, a szakvilág véleménye legfőként csak abban tért el egymástól, hogy a szájszerveken kívül elhelyezkedő ilyen analog rendeltetésűnek vett idegszálak és idegcsomók, a test külfelületén elhelyezkedve is az ízlés funkcióit közvetlenül végzik-e, avagy sem? Különösen *Merkel* anatomus volt az, a ki ismételt kísérletek alapján határozottan azt állította, hogy a szájjüreg ízlésidegeivel analog alkatú s a halak testének egyéb részein feltalálható idegek rendeltetése nem az ízlésnek, hanem a tapintás céljainak szolgál.

Herrick ezek ellenében, érdekes kísérletek alapján kimutatta a következőket:

Az összes ilyen analog idegcsomók valamennyien a hámszövetek főidegének alkatrészei; központjuk az agyban székel, az úgynevezett lobus vagi és a lobus facialis kerületében. Az innen kiágazó idegszálak mondhatnók idegbimbók, elhelyezkedésük után ítélve kiágazó részei a 7., a 9. és a 10. agyidegnek, vagyis a facialisnak, a glossopharyngeusnak és a vagusnak. Bárhol jelentkeznek ezek az ízlésidegrendszerének központjából kiágazó idegbimbók, kétségtelenül, már eredetüknél fogva is, hivatottak az ízlés céljainak és rendeltetésének szolgálatára állani. Kissé különösnek látszik ugyan, hogy a hal: farkával és bajuszával is „ízléljen”; ám elvitázhatatlan, hogy az ízlésidegeivel analog idegorganumok, a hal bajuszszálain és uszonyain csak úgy feltalálhatók, mint szájjpadlásában és egyebütt is.

A tapintás központi idegrendszeréből eredő ideg-bimbók külön jelenléte, mindenütt az ízlés idegeinek tőszomszédságában, sőt részben azokkal együttműködően, kétségtelenül teszi azt, hogy a tapintás érzékének a halak világában megvan a külön organuma. E szervek elterjedése és eloszlása a hal testén, szembeötlően nagyobb és általánosabb, mint az ízlés imént vázolt idegeié. Herrick szerint föltehető, hogy a tapintás szervei a hal szomszédos ízlésszervét előbb figyelmessé teszik arra, vajjon megfelel-e egyben a tapintott objektum az ízlés szerveinek is?

Kísérleteihez Herrick kizárólag erőteljes, ép, egészséges oly halpéldányokat és fajokat választott, a melyek az aquáriumokban a fogságot könnyebben elszenvedik s ott aránylag pompásan képesek gyarapodni. Az ízlés problémáinak közelebbi földerítésére szolgáló anyagokként kizárólag olyasmi szerepelt, a mi a halak természet szabta táplálékától el nem tér. Erősen aromatikusan anyagok, minő a vanília, avagy fölötté keserűek, a minő a chinin, kísérletek céljaira bizonyára nem lettek volna alkalmasak.

Korábbi kísérletezők az aquáriumok egyes halpéldányait megfosztották szemük világától is csupán azért, hogy a látás érzéke ne siethessen segítségére az ízlés érzékének. Minthogy kísérleti tápszereket oldott állapotban is lehet a halak ízlésorganumához juttatni, az állatvédelmi szempontból is kárhóztatandó megvakítás míveletét, még a tudomány jegyében is, bízást mellőzni lehet, annyival is inkább, mivel egy a szemvilágától megfosztott objektum közérzete és így egyes szerveinek működése nem tekinthető teljesen normálisnak.

Az ilyen kísérletek eredményességét szerfölött megneghezíti az egyben kétségtelenül közreható szagérzék jelenléte és szereplése is; különösen áll ez oly esetekről, a midőn a kísérleti tápanyagot a halobjektum oldott alakban kapja; ilyenkor az ízlés érzéke a szaglásával úgyszólván egyidőben közvetít. Herrick határozottan megfigyelte azt, hogy halai az egyik-másik anyagot észrevették, mielőtt azt még megpillantották vagy éppen megérintették volna; ily esetekben a szagérzék, amely ha nem is oly fejlett, még szerveiben sem a halszag, mint egyéb felsőbb rendűeknél, — kétségtelenül szerephez jutott; viszont az ízlés szerve már csak akkor, a midőn az egyidejű tapintás szerve is reagálni kezdett.

Kísérleti objektumokként legfőként a Siluridák és a Gadidákhoz tartozó halfajok szerepeltek; itt is különösen azok bizonyultak alkalmasabbaknak, a melyeknek látérezékük fogyatékosabb, majdnem csenevésznek mondható; ilyen pl. az Ameirus nebulosus is. Ezek alig pár milliméternyi távolból még a legízesebb, legkívánatosabb falatokra sem szoktak ügyet vetni; sőt aquáriumokban is legörömostebb a legrejtettebb zugokba vonulnak, ahol úgyszólván láthatatlanok; ámde éppen ilyen helyzetükben leghamarább megközelíteni és érintgetni is lehet őket, a nélkül, hogy ezt az érintést előzőleg észrevennék. Kísérleti tápanyagként elsőbbség húsdarabkák szerepeltek.

A rejtekeikben meghúzódott halak csakis akkor kapkodtak a húsdarabkák után, ha az testüket érintette. Legérezékenyebben viselkedtek akkor, a midőn a tápszerezanyag bajuszszálaikhoz ért, de eléggé eleven mozgékonyaságról tanuskodtak akkor is, ha a táplálék testük bármely egyéb részét érte. A bajuszszálak mellett legérezékenyebbnek látszott még farkuszonyuk; a farkuszonyt érintő húsdarabkát villámgyors mozdulattal és gyöngye látószervükkel alig összhangban álló csodá-

tos ügyességgel tudták elkapni. Az előlük hirtelen elvont tápszerez irányát is eléggé ügyesen követték.

A halak szagérzékének működése tekintetében, a kísérletek a következőket igazolták:

Egészen friss húsanyag iránt, mindaddig, a míg látó- vagy tapintószervük arról nekik tudomást nem adott szembeötlő közönbösséget mutattak; viszont rothadt, tehát bűzös húsdarabkák közelében, szemmel láthatóan bizonyos nyugtalanságot árultak el, ide-oda mozgolódtak, forgolódtak, keresgéltek, jeléül annak, hogy szagérzékük tudomást vett a bűzös anyag jelenlétéről. Ha aztán megtalálták azt, minden további kése-delem nélkül utánna kapkodtak. Persze rendszerint csak akkor voltak képesek a húsdarabkára akadni, ha azzal egyben érintkezésbe kerültek. A szaglás és a tapintás itt tehát egymásután siettek az ízlés segítségére.

A húsdarabkákon kívül, tiszta vattaanyaggal próbálkozott a kísérletező. A halak nehányszor feléje kaptak ugyan a vattának, ám azt soha be nem kapták; végül pedig, ismételt érintgetések daczára sem reagáltak többé a vatta jelenlétére; kétségtelen jeléül annak, hogy azt élvezhetetlen anyagnak tartják. A tapintás érzéke tehát közvetítésükre szolgált itt is; ámde az ízlés érzéke egyben értésükre adta azt is, hogy itt élvezhetetlen anyag van előttük s így azt szájukba se vették.

Húslébe mártott vatta iránt a halak megint tüstént érdeklődni kezdtek s ha talán a vatta lenyelése bennük kellemetlen utóérzéseket is kelthetett, ezzel látszólag nem törődtek. Viszont húslébe, friss vérbe mártott kemény, élvezhetetlen tárgyakat, minő egy-egy kavics- vagy tégladarabka volt, szájukba kapkaptak ugyan, ámde tüstént ki is bocsátották azt abból. Csupán vízbe áztatott kavics- vagy fadarab érintésére, úgyszólván menekültek az élvezhetetlen tárgy közeléből.

Tiszta vízzel töltött fecskendő erősebb sugarával bajuszuk tájékán irritált halak egyáltalán nem törődtek az ilyes permetezéssel; viszont ha a fecskendő húslével lett megtöltve, tüstént mohón kapkodtak annak tartalma után, még akkor is, ha ez a folyadék testüknek bármelyik részére ömlött. Végeredményként ez az utóbbi kísérletezés is beigazolta azt, ami anatomiailag már régebben ismert dolog volt, hogy a halak ízlésérzéke úgyszólván egész testükön eloszlik, vagyis az erre szolgáló idegek a testnek majd minden részében, kisebb-nagyobb mértékben feltalálhatók, és pedig első sorban az objektum külhámsejtjeiben, a melyek így bárhol is reagálni képesek a különböző ízekre.

A Gadidákon végzett kísérletek a következő eredményyel végződtek:

A Palladius virens-nek rendkívül éles látása lévén, bárminő tápfélét tüstént észrevett és így a kísérletekhez kevésbé bizonyult alkalmasnak.

Az Urophycis tennise-nál, különösen az alsó bajuszszálakat sűrűn bontják az ízlésidegek apró szemölcsbimbói; eléggé dúsan borítottak ezzel a hasuszonyok is; csupán a hátuszony az, a melyen ilyes idegrészeknek jelenlétét megállapítani nem lehetett. Látásuk eléggé éles, bár azért csupán az olyan tárgyakat méltatják figyelemre, a melyek mozgásban vannak, így tehát az aquárium aljára szállott táp-félével, látérezékük többé nem törődött; míg a vízben úszkáló táplálékot annál élénkebb figyelmükre méltatták. Azért a vízaljára merült táplálékot is fellakmározzák utóbb, ha uszonyaik segítségével, annak jelenlétéről tudomást szereznek. Ez esetben tehát nem a látérezék, hanem a tapintás áll ízlésérzékük oldala mellett. Általában az effajta halaknál az egyes objektum

bármely az uszonyhoz érintett tápszer iránt tüstént és mohón kezd érdeklődni, s egyben be is kapja azt, míg a hátuszonyhoz érintettet előbb körüluszkálja s csak miután azt bajuszszálaival is élvezhetőnek tudja, kap utána. A már vázolt fecskendezési kísérletekre a Gadidák csak oly módon reagáltak, mint a Silurida-félék.

Kísérletek alá vont egy másik Gadida: a *Microgadus tomcod*, nem éppen éles látású halfaj, az előbb elősorolt kísérletek valamennyijéhez hasonló eredménnyel lett végezve; egyben aztán újabb kísérletezésként műtét útján eltávolították szagérzékét. A szaglás idegének, a *Nerous olfactorius*nak elmetszésével ezt vajmi könnyen elérhetjük. Az ilyes műtét egyéb élettani feladatok működésére egyáltalán nem hat zavarólag. Az így szaglásától megfosztott hal, valamennyi már említett kísérletnél csak oly módon viselkedett, mint ezelőtt, amidőn még szagérzékének teljes birtokában volt, jeléül annak, hogy a halak világában, a tápanyag beszerzése és befogadása körül a szaglás érzékének teljesen alárendelt szerep jut osztályrészül.

A kísérleti objektumok közt szerepel még egyebek közt egy *Triglida*faj a *Prionotus carolinus* is, a melynek uszonyain a már említett ízlés idegszemölcsök nyomaira rá nem akadhettek. Csakugyan, a húsdarabkákkal ismételt irritált uszonyok, ez esetben az ízlés érzékének közvetítőjeként nem szerepeltek; a hal mozgolódott, nyugtalankodott ugyan a húsérintésre, ámde csakis akkor kapott utána, ha az közvetlenül szájszerveire elé került. E halfaj kedvező táplálékát apró rákok képezik. E rákok nedvével töltött fecskendők permezésére sem reagált, csakis akkor, ha szájszerveire ömlött a folyadék. Kivételek tehát itt is vannak. A *Prionotus carolinus*-hoz hasonlóan viselkedtek: a *Menticirrhus saxatilis* és az *Opsanus tau* is. Mindhárom halfajnál, az ízlés organuma kizárólag a szájszervekre látszik szorítkozni. Valószínűleg, számtalan, ezekhez hasonlóan alkotott halfaj él még a vizekben; ámde bizonyos, hogy nagy a száma azoknak is, a melyeknél a test különböző részein nyerne elhelyezést.

Az ízlés szerveinek elhelyezkedése a halak világában tehát, a mai napig végzett kísérletek imént részletezett eredményeit véve alapul, a következőkben összegezhető:

Az agyrendszer közös idegcentrumából szerteágazó ízlésidegek a halak egyes szerveiben különböző mennyiségben oszlanak szét és foglalnak helyet, így: a *Triglida*k stbieknél úgyszólván kizárólag a száj szerveire lokalizálódnak azok; a *Gadidáknál* stbieknél jelenlétük a szájon kívül több más külszerven is megállapítható, még pedig mindenütt kontaktusban a tapintás egyúttal érzékével; a *Siluridáknál* és pontyféléinknél a *Cyprinidáknál* meglehetősen egyenletesen elosztva a test külső felületének több helyén. A mely halfajtáknak erősen fejlett az ízlésszervük, azok egyben valamennyien éles látézzel is felruházott specziesek; ezt igazolja életmódjuk, a melylyel a zsákmányt, tápszerüket föl kutatni és fellakmározni igyekeznek. Anatómiailag be hatóbb vizsgálatok alá vont halfajok szerveinek elhelyezkedése kétségtelenné teszi azt, hogy az idegközpontból elágazó ízlésérzékének idegszervei, a szájpadláson, mint az ízlésszervének főhelyén kívül a száj egyéb részeiben, a bajuszszálon, sőt az uszonyokon is megtalálhatók; tehát mindezen szervek az ízlés képzetének befogadására és továbbítására, kétségtelennül képesítettek mondhatók.

Két nevezetes hal természetrajza és horgászata.

1. A csuka. 2. A sügér.

Mint tudjuk, a csuka csak a tavakat és a nagyobb folyókat lakja. Jellemző tulajdonsága hosszú, lapos feje, mely mellső részén, szemeitől szája szögletéig négyszögletes formájú s körülbelül tizenkét kis lyukkal van ellátva. Alsó állkapcsa hosszabb mint a felső és hegyes fogakat mutat. Háta sárgás-zöld, a míg fiatal; ha pedig egy bizonyos nagyságot elért már, feketés. Hasa fehér, fekete pettyekkel. Általában annál fénylőbb, minél sebesebb folyókban tartózkodik.

Az „édesvízi czápa“ nevet, mely annyira jellemzi, *Lacépède* adta a csukának. S valóban tudjuk, hogy jelenléte valóságos csapás a többi halfajokra nézve. Február hónapban ívik s nősténye körülbelül 48,000 petét rak. A kis csuka nagyon gyorsan fejlődik s már korán kezd ragadozó életmódját. Egyetlen édesvízi hal sem mérkőzhetik vele falánkságban. Hosszú és hegyes fogai, melyek két állkapcsát lepik, finom fogakkal fegyverzett, szaruhártyaszerű ínye, melyeket tetszése szerint tol ki és húz vissza, épp úgy, mint nyelvét, félelmes és rettegett ellenségévé teszik minden más hálnak, valamint azoknak a halászó szerszámoknak is, melyekkel fogják, mert fogaival elharapja a legerősebb selyemvagy angol gyökérfonalakat.

Falánksága akkora, hogy nemcsak saját fajtájablieit falja fel, hanem kisebb emlősöket, vízi szárnyasokat és hullóket is. *Rondelet* említi egy öszvér példáját, amelyet a Rhône vízében itattak s melynek ajakát megharapta egy csuka s annyira belecsimpaszkodott, hogy a riadtan menekülő öszvér a halat is magával cipelte.

Még meglepőbb esetet említi *Pennant* egy csukáról, mely bekapta egy hattyú fejét, a mint ez épen hosszú nyakát a víz alá merítette és pedig oly mohón, hogy mindketten halva maradtak a helyszínén.

Krajnában a zirkniti tóban voltak 40 fontos csukák, melyeknek gyomrában egész kacsákat találtak.

Ez a hal 20 láb hosszúságra nőhet és száz font súlyra. 1749-ben Kayserslautenben olyan csukát fogtak, mely tizenkilenc láb hosszú volt és 151 fontot nyomott. Csontvázát ma is Mannheimban őrzik. Nem kevésbé csodálatos dolgokat regélnek magas koráról. Ha igaz az, hogy II. Frigyes császár illesztette 1230-ban egy csuka kopolyájára azt a híres görög érmet, melyről *Gessner* beszél, akkor az 1497-ben kifogott hálnak több mint kétszáz évesnek kellett lennie. IX. Károly francia király idejében is volt a Louvre halastavában egy csuka, melyről azt állították, hogy ha „*Lupule*“, „*Lupule!*“ kiáltással szölongatták, a mely néven Franciaország némely departementjában ma is nevezik a csukát, az rögtön előbujt a vízből, hogy elkapja a neki dobott kenyeret.

A mi a csuka halászatát illeti, arra legkedvezőbb az őszi évszak, de sikeresen űzhető egész télen át is. Az első hidegnél a hőmérsék csökkentésétől elszibbadt kis halak a vízmeder mélyére ereszkednek s ott meglapulnak. Akkor a csuka, a hal-ivadék fogytán, kiéhezve könnyen ráveti magát minden csalira, a mely előtte alkalmas zsákmánynak látszik.

Lehetőleg olyan helyet kell választanunk a halászathoz, a hol a víz mély, csöndes és hinárral benőtt, mert a csuka szeret elrejtőzni. Előzőleg kendermaggal, rovarral, gilisztával, főtt búzasemmel csaljuk oda az apró halakat s az üldözésükre indult csuka éppen nem késik s a horgon fennakad.

A csuka halászásának módjai igen különbözők. Fogják *tutajhoroggal*, hálóval, ostor- és véghoroggal. Utóbbi esetekben az innak nagyon erősnek kell lenni, azért erős selyemzsineret kell választani, mely nem fénylik. Leh tőtség szerint dupla húr vagy rézsodronypatonyra célyszerű erősíteni. Mint minden nagyobb hal fogásánál, itt is ajánlatos a gombolyító használata, a mely ellensúlyozza a hal erőlködéseit s lehetővé teszi finomabb fonalak használatát. A csali jókora göbhal vagy más kisebb hal lehet.

Ha helyünket jól kiválasztottuk, felállítjuk horognyeleinket, rendesen kettőt, egyiket a másiktól tíz méter távolságra. Már előre el kell látnunk magunkat eleven apró halakkal. Szabályozás céljából a piczét egy tojás-nagyságú buktatóval látjuk el. A horog felett körülbelül harmincz centiméternyire egy ólomgöbcsét erősítünk meg, a melynek rendeltetése, hogy megakadályozza a csali gyanánt szolgáló halat, hogy a víz felületére jöjjön. A feltűző tüvel felszúrjuk a kis halat fejétől farkáig, gondunk levén rá, nehogy halálosan sebezük, hogy ficzkándozhasson.

Mihelyt észrevette a csuka a zsákmányt, rárohan s a horgon veszt. A parafa kissé elbillen, de még nincs itt az ideje a bevágásnak. A csuka csak megragadta áldozatát és fojtogatja. Ha már nem mozdul többé, elnyeli fejénél fogva. A mint ez megtörtént, odébb áll s ekkor a parafa folyton ugyanazon irányban mozog. Most van ideje a horgot bevágni. Ezt egyetlen rövid kézfejrándítással kell tenni, függélyes irányba húzva a fonalat, míg a fonalat felgöngyöltve kell tartani. A meglepett és megrémült csuka akkor eszeveszetten menekül a folyó közepe felé. Engedni kell, előregombolyítva a fonalat s egyszersmind irányítva útját. Pár pillanat múlva fáradtság vesz erőt rajta, ellenállása gyöngül; ekkor kezdődik a huzás oly módon, hogy a fonalat felgombolyítjuk. Ha még mindig makranczoskodik, bátran fért lehet neki engedni, ezek utolsó vergődései. Végre a felszínre kerül a mikor száját a víz felett kell tartani s kerülni a hinárt, nehogy abban támaszt kapjon. Megragadása pillanatában sem szabad benne bízni, mert szabadulni törekszik s eltépheti a horgóint.

A piczéval való halászatnál bevárjuk a halat. A vetőhalászatnál ellenben fölkeressük, elébe iparkodunk. Megvigyázzuk a víz szélét s jobbra-balra vetjük a horgot, a hol csak gondoljuk, hogy a csuka rejtőzhetik. Ennél a halászati módnál a parafadugó s őz-serét feleslegesek. Ez utóbbit kettős horoggal helyettesítjük, melyre felfűzzük a kis döglött halat. Mivel járkálás közben történik a halászat, nincs miért felesleges tárgyakkal terhelni magunkat. Egy köteg zsineg néhány váltó horog, egy csipesz, halbontó kés, olló, összehajtható háló, haltartó zacskó, egy szelencze, benne pár döglött apró hallal, melyekre némi sótt kell hinteni, hogy elálljanak, ez minden, a mire szükségünk van.

Halászás céljára oly helyeket kell választani, a hol két vízcsator találkozik és lehetőleg vízinövényzet közelében. Váltakozva bocsátjuk be és emeljük ki a horgot s ne feszélyezzen az, hogy többször bocsátjuk le ugyanazon helyre. Mivel gyakran megesik, hogy két különböző nemű csuka együtt kél útra, helyesen cselekszünk, ha az első fogás után ugyanazon helyen folytatjuk a horgászatot.

De tavakban és álló vizekben is halásznak csukára tutajhoroggal. A tutaj egy 0·10—0·15 m. átmérőjű és 0·02—0·03 m. vastagságú parafa, mindenik oldalán vörösre és fehérre festve. A parafa kerülete ki van vájva, hogy rá lehessen göngyölni a fonalat. Közepén

lyuk van, melybe a fonalat befűzik. Egy fahorog tartja vissza s ez szolgál szabályozásra. A fahorog felső részén rováték van, a melybe beleszorítják a megfeszített fonalat.

Mint a piczéval való halászatnál, eleven halat használnak csalinak s a tutajt a víz kénye-kedvére bízzák. Mihelyt kap a csuka, egy rángás történik, a fonal kiesik a rovátkából s a tutaj megbillen. A vörös oldal helyét a fehér foglalja el, a mi figyelmeztetésül szolgál a halásznak, hogy a csuka kapott.

De forgócsalival is fogják néha a csukát. Ez horoggal és egy kapocsban forgó gyűrűvel van ellátva, melynek kezünk mozgásával adunk forgást. A csuka, a sügér könnyen pedzik az ilyen csalit, melynek fénylő színe sokban hasonló a hal ezüst pikkelyeihez. Legjobb az ezüstműből való, mert nem oxidálódik.

Sokan rövid fonallal és eleven vagy műhallal mártogatva piczéznek. Ennél kezünket folytonosan alá s fel himbáljuk, hogy a csali mozogjon s fölkelte a hal figyelmét. Ugyanezzel a móddal sügérre és pisztrángra is szoktak halászni. Végre vadászni is lehet csukára; e célra tükörrel vetítik a napsugarakat a vízbe. A fény által előcsalt hal megjelenik a vízben s akkor fegyverrel lelövik. Ha sikerült eltalálni, a víz felveti s akkor partra huzható.

*

A *sügér* egyike a legközönségesebb folyami és tavi halaknak. Neve görögül *perkis* vagy *perkos* (latinul *percus*), a mi feketét jelent, mivel fekete petyekkel van tarkázva. A halászok azonban „édesvízi fogolynak“ is mondják, a fogolymadárhoz hasonlítva. Oldalainak aranyos fénye, sötét-zöld háta s a hat-hét sötét pászta, mely alapszínétől elüt, végül első hátuszonya fekete foltja, hasának és farának szép piros színe könnyen felismerhetővé teszik a tiszta vizekben, melyeket lakni szokott, főképp ha szép, derűs napfény világítja meg színeit.

Szokásaira nézve vad és kegyetlen. Férgekkel, rovarokkal, kis crustaceákkal és apró halakkal táplálkozik. Áprilisban ívik s csak lassan nő. Súlyra ritkán ér el három-négy fontot. A csuka nagyon kedveli, de fél fogaitól.

Kétféle folyami sügér van, nagy és kicsiny. Húsa fehér, finom, kitűnő ízű és könnyen emészthető. Sok más hallal osztozik abban a tulajdonságában, hogy bőrén néha kútegek vannak. Egyik sajátága, hogy ha sokáig tartózkodik befagyott vízben, úgy felpuffad, hogy szája belsejének bőre kidagad zacskó formájában. Élete szívós és könnyen állja a szállítást is.

A folyókban a sügér jobban szeret a part közelében tartózkodni, mint a rohamos vízfolyásban, a felszínhez közel úszkál s vízi növények és partszakadékok közt szokott lesben állani.

Vékony és erős fonállal horgásznak rá s 4-es vagy 5-ös horoggal. Rendes csalija piros giliszta, melyet gyakran kell felújítani, hogy folyvást ficzkándozzék, de fogják hátbőrénél fogva feltűzött kis békával, nyers ráklábbal vagy egri pontylyal. Fontos, hogy a horog erős patonnyal bírjon, mivel máskülönben a hal, ha meg van fogva, szájában levő éles fogaival kettéharapja azt.

Egy-két rángatás szokta elárulni, hogy a sügér horgot kapott, aztán a hal alámerül, hanyatt-homlok magával ragadva a víz alá a buktatót. Nem szabad túlságos erővel bevágni, mert a sügérnek gyöngye szája van és ha csak szájpaplásánál, ajkánál fogva akad fenn, vergődése közben könnyen kiszakíthatja a húst, melynél fogva csüng s elmenekülhet.

A nagy sügérek közelebb járnak a vízfénékhez, mint a kicsinyek és közepesek. Rendesen 9-es és 12-ös kettős horoggal szokták ezeket fogni. A legkedvezőbb időszak erre augusztus hó s a legalkalmasabb nap-szak a napkölte. Terebélyes fa mögé rejtőzve, a halász a nádon át nyújtja ki rúdját, florencz vagy szőrfonatú fonala parafátlan s vörös gilisztával van csalizva, melyet lassú és szabályos mozdulattal mártogat.

Nyári meleg napokon a sügér reggeltől estig zsákmány után les. Ha az idő csendes, úgy reggel inkább kap. Novembertől februárig ritkán sikerül csalival fogni.

Tóban is jól él, de igen sok apró halat pusztít. A tavi sügér érzék az ízapíz, ezért a folyami sügér előbbre való. Ezeknek vörös uszonyuk s aranyos zöld hátuk van, amazoknak teste és uszonya barnás színű. A sügér húsa finom fehér, igen tápláló és könnyen emészthető. Tisztogatásánál és a kizsigerezésénél vigyázni kell, hogy meg ne sértsük magunkat tüskéivel, melyekkel fel van fegyverkezve. Műhallal, forgóval és különösen mártogató módszerrel is fogható.

Érdekesen ír mint tapasztalt horgászó *Karr* Alfonz a sügér halászatáról. „A hajnal — írja — tetőtől-talpig felkészülve és fölfegyverezve látott s gyakran lement már a nap, mikor én még csalijaimmal ostromoltam a vizet. Legszívesebben a hidak mellékét kerestem föl. A hídról való horgászást mindig jobbnak tartottam a partról való horgászásnál. Az ember uralja a helyzetet s ha a víz tiszta, végig kísérheti a fogás minden fázisát. Így a Szajna Valvins-nél, Fontaineblau mellett, elég átlátszó, hogy a szerencsés horgász láthassa áldozatát, a mint a csali körül ólálkodik, elkapja azt s eliramlik vele, nem is sejtve, hogy menekülése közben száját a halálos vas fúrja át“.

„Egy nap a valvins-i hídról tanuja voltam egy ropant sügér — máskülönben nagyra ritkán növe hal — eszeveszett kapkodásának az eleven kövi hal körül, melyet falánkságának kínáltam. Óh mily gyönyör-mámorban úszva láttam zsákmányára vetni magát, s diadalmasan vágtam be a horgot. Egy szó, mint száz, kézre került, azaz azzal bajlódtam éppen, hogy magas leshelyemre húzzam fel zsákmányomat, mely legalább két font súlyú volt s már sikerült a hídra vonnom, a hol úgy kapálózott, mint az ördög a szenteltvíz-tartóban. Nem volt könnyű megragadni, a mint kezemmel hozzáértem, felborzolta félelmetesen fegyverezett hát-, fark- és hasuszonyait, melyeknek szúrása sokszor veszedelmes.

„E pillanatban a hídfőről egy lovasdandár kanyarodott be, mely ép gyakorlatra rukkolt B. tábornok vezetése alatt. Tudtam, hogy ha átengedem helyemet, örökre elvesztem sügéremet, mely örülten ugrált a híd karfája felé s a Szajnába dobta volna magát. Szavamra mondom, nem haboztam s a tábornok elé rohantam, kit egész törzskara vett körül.

„Úgy voltam öltözve, mint a legrosszabb koldus, a kinek két krajczárt adnak.

„A tábornok lova visszahőkölt rengeteg szalmakalappom, sárral beszenyezett zubbonyom és nyolcz nap óta borotvátalan szakállam előt.

„Nem mehet tovább, tábornok!“ — kiáltottam.

„Ritka eset, hogy egy ember egymaga feltartóztasson kosztos horogjával egy egész dandárt a hídon. Arcolenál Napoleont egy ezred fedezte. Nekem összes védelmi eszközöm egy horognyél volt, melyet nem bocsátottam ki kezemből, s melynek végén ott ficzánkolt még a sügér. De mit fűztem a szót? A főtiszt barátom volt, megneveztem magamat. Alig bírt felösmerni

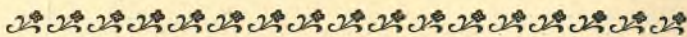
rongyaiban. Végre nevetésbe tört ki s hangosan vezényelt:

— Allj!

„S én hozzájutottam a sügérhez.“

V. S.

(Folytatjuk.)

Az orvhalászat némely módjai és exotikus halászati módok.

Az orvhalász, éppen úgy mint az orvvadász, valóságos réme az okszerűség elvén alapuló reform-gazdálkodásnak. Nemcsak az a kár, melyet a közvagyonban és a magánvagyonban okoz önző célzattal, hanem még inkább az ethikai kártétel, a semmi anyagi veszteséggel föl nem érő antikulturális hatás az, a mely a legkiméleltenebb és legerélyesebb represszáliákra jogosít föl a társadalom emez igazi ellenségeivel szemben. Mert itt vajmi ritkán az önfenntartás ösztöne az, a mely a törvények áthágására csábít, mint inkább a könnyű nyereség vágya, a gonosz ártani akarás hajlama. Ennek daczára büntetőrendszerünk alig nevezhető elég szigorúnak ily kártételek eseteiben vagy legalább is megtorló eszközei nem állanak arányban azzal a rengeteg gazdasági kárral, mely az adminisztráció elégtelenségéből vérszemet merítő hasonló kihágásokból származik.

Lássuk itt ezúttal csak az orvhalászatnak némely kevésbé ismert módjait.

Ha madarakra lehet halászni, mért ne lehetne ugyanolyan joggal halakra vadászni is? A fáczánhalászat pl. nem ritka módja az orvvadászatnak. Egy erős zsinegre kis horgot akasztanak s az egész horgot jól belakarják egy jókora mazsolaszembe s aztán kivetik a fűbe, a hol nemsokára mohón bekapja a fáczán. Akkor aztán gyorsan kirántják az orvvadászok és odébb állanak zsákmányukkal.

Sokszor horogra nincs is szükségük ezeknek a gonosztevőknek, egyszerűen néhány marék pálinkába áztatott mazsolaszöllőt szórnak el. A mazsolát a fáczán különösen kedveli s vakon kap utána. Amde a pálinka szesztől hamar elkábul s tehetetlen állapotba jut, úgy hogy könnyen áldozatául esik az orvvadásznak.

De térjünk át az orvhalászat némely különösen kedvelt módjaira. Első a halak lepuskázása, a mi könnyű dolog, mikor a hal a víz felületéhez közel úszik, föltéve, hogy kellőleg számolunk a fény megtörésével. Ha azonban igen széles szög alatt veszszük célba, akkor a serét csak súrolja a víz felületét s a hal sértetlenül marad néhány hüvelykkel lentebb, ha csak oly közel nem tartjuk a fegyvert, hogy a sörét keresztül fúrja testét.

Függélyesen irányított lövéssel a hatás biztosabb még nagyobb mélységekben is s rendesen ezt a módszert használják a kerülők is, hogy az ártalmas csukát kipusztítsák. Sportsman-ok pisztrángokra is így lőnek néha.

Ritkább módjai az orvhalászatnak a folyók megmérgezése vagy a dinamit, habár az északamerikai Egyesült-Államokban azok is gyakoriak. Erről azonban alább lesz szó. Itt még a pisztrángfogás egy különös módjáról, a csiklandoztatásról akarunk megemlékezni, mely az orvhalászatnak egész művészete s jelentékeny ügyességét igényel.

Ismeretes a pisztrángnak az a szokása, hogy szeret a partok alá húzódni, a hol sokszor huzamos időn át marad mozdulatlanul. Az orvhalász csendesen közelébe lopózik, mert lába nyomának nesze különben eljjesztené a halat. Lefekszik a fűre s kezét óvatosan a vízbe dugva,

úgy hogy csobbanás ne hallatszszék, hátulról szép lassan a hal alá csúsztatja, könnyedén érintve ujjaival hasát. A hal nem riad meg, mert azt hiszi, a víz sodra mozgatja csak a füvet, míg az orvhalász addig csúsztatja tovább kezét, míg egyszerre egy gyors fogással megragadja hüvelyk- és mutatóujjával kopolyúja mögött s az örülden eviczkélő halat a szárazra rántja.

Kevesebb ügyességet igényel egy dróthurkot egy bot végére erősíteni s azt a hal feje körül kanyarítani. Csak arra ügyelnek, hogy a bot kampós legyen, mert ha egy félénk hal megpillantja a bot egyenes árnyékát a vízen, megijed, tudván, hogy a fa ágai nem nőnek oly egyenesre.

A lazacz vándorlása a skót vizekben keresett alkalom az orvhalásznak leleményességük kifejtésére, mert ilyenkor a vízmeder hemzseg a sok haltól és sokat áldozatul is ejtenek belőlük, daczára a „Baillie“ éberségének. Rendesen úgy tesznek, hogy a vízbe dobnak egy erős kötélre erősített éles sor horgot, a melyet végig húznak a vízmederben, a honnan kis várta a szép példány lazacczal megterhelve húzzák ki.

A fehértengermelléki orv fókahalászok nem elégszenek meg ezekkel az egyszerű fogásokkal, hanem kalandos vállalkozásaikhoz egész fehér lepelbe öltöznek. Ezek a vidékeken, de különösen a Voronov-fok körül a fókahalászat igen jövedelmező s éppen azért szigorú felügyelet tárgya az orosz hivatalos közegek részéről. Az egész parton magas kémlelő tornyok vannak mindenütt felállítva. Ez az oka, hogy az orvhalász éjjeli-inghez hasonló, kísértetszerű fehér lepelbe burkolózik, hogy a hó-síkon észrevétlenül lopózhassék végig s kijátszsa az örök figyelmét, valamint a fókák éberségét is, a melyek között aztán rettentő pusztítást visz véghez nagy furkós botjával.

Maszlag és méreg, tudjuk, mily nagy szerepet játszanak az orvhalászatnál. Exotikus tartományokban azonban sok oly eljárást találunk meghonosulva, melyek Európában lehetetlenek volnának. Így a borneói dajakok az upa-gyökeret használják a halak megrészegítésére, a melyet két fahasáb között porrá törnek, azután pedig vízben áztatják s ezt az eljárást mindaddig ismétlik, míg csak a halálos hatású upa-gyökér minden méreg-tartalmát ki nem lugozzák. Ez a méreg aztán a vízbe öntve, tejfehérré változtatja azt.

De hogy a halálos méreg jól elkeverődjék a tiszta vízzel, azért a folyó örvénylő gyors eséseinél szokták azt a vízbe bocsátani. Azután a dajak halászok felállnak csónakaikban, kezökben hosszú lándzsákkal, készen arra, hogy ledöfjék a víz színén fölmerülő elbódult halat. Ezek a lándzsák, a milyeneket sokan hármánégyet is tartanak kezükben, sokszor művészies czífrázatokkal vannak ékítve vagy festve.

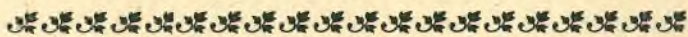
Oly gyors a méreg hatása, hogy legtöbb esetben öt perc mulva már mutatkozik az eredmény. Akkor aztán egy erős csapás a hal fejére elvégzi a többi.

Máskor töröket, rekeszeket vonnak a víz közepén, sekélyesebb helyeken bambuszból, a melyeknek a folyó medrébe vert és sövénynyel, galylyal összefont czölöpökből alkotott szárnyai kinyulnak a folyó mindkét partjára. Ezekbe a hal a vízfolyás irányában beletéved, de vissza már nem tud jönni, úgy hogy a vízfenéken hull és döglök rakásra.

Az így fogott különböző fajtájú és nagyságú halakat aztán a halászok szétosztják egymás között egyenlően. Kissé besózzák s azután vagy a napon szárítják meg, vagy felfüstölik fatűznél. Azt hinné az ember, hogy a méreg megrontja a hal húsának az ízét, de az nem

történik; az ily módon fogott hal húsának íze semmi-ben sem különbözik más halak húsától. Csupán eltartására van a méregnek hátrányos visszahatása, a mennyiben az ily hal még besózva vagy füstölve is nehezebben tartható el.

Sokat lehetne még írni úgy az orvhalászatról, mint a halászatnak más exotikus módjairól, utóbbiak azonban inkább az ethnografia körébe nyúlnak már át. Érdemes és hálás feladat jut azonban itt is a tudósnak, a ki az emberi ősfoglalkozások egyik legfontosabb ágának emlékeit és népismeit vonatkozásait kutatja, mert a halászat ma divó módjai miben sem különböznek lényegileg azoktól a módszerektől, melyeket az ősvilágban alkalmaztak s melyekkel primitív népek mai napig is élnek. Az emberi lélek hasonlósága önmagához minden időben és minden éghajlat alatt, minden kulturának sarkalatos elve. A természeti viszonyok módosíthatják, éppen úgy, a mint háztartási eszközeinket, ruházkodásainkat, szokásainkat átalakítják, de azok a népies elemek, melyek figyelmünket megragadják benne, egy közös eredetre mutatnak vissza, amely összes mai kulturánk történeti alapja volt. Ebből a szempontból a népies halászat hagyományainak kutatása, a halászati ethnográfia bűvárlata még sok becses adattal gyarapíthatja tudásunkat.

Halfogóeszközök és halászati módok.

Írta: Lakatos Károly.

(Folytatás.)

A hegyenjáró hajnalhasadtával fölhúzta nagy csizmáját, foltos ködmönét; nyakába akasztotta megviselt subáját, fölére húzta kucsmáját s meghágta a tekintők egyikét. A csúcson megállapodott s hatalmas botjára támaszkodva, ráveté szemét a tó tükrére; bozontos szemöldökét összerántva, nincs az a sólyommadár, a mely élesebben s apróbbra vizsgálná sólyomszemével a tarlót, mint vizsgálja az ő valóságos sólyomszemével a vizeket a hegyenjáró: lesi a sötét foltnak a megjelenését.

A hét halászbokor hét hegyenjárót állít ki, mert hét csúcs a haltektető; a nyolcadik csúcsot hol az egyik, hol a másik hegyenjáró hágja meg — úgy változatoság kedvéért. A csúcsok im ezek: Észak felé: Akasztó, Nyársoshegy, Ekkó, Dalvardomb; ezekről a hegyenjáró a Balatonfő felé tekint. Délnyugat felé: Pusztatemplom, Sóspartok hegye, Gurbicsatető, Csúcshegy; ezekről a Balatonfenék felé örködnek.

Ezek a hegyenjárók egytől-egyig tapasztalt, kipróbált, éleslátású s a tó tükrét színe, csillogása, hínáros helyei szerint bámulatos pontossággal ismerő halászok, akik még az arányoknak távolság szerint való apadását is pontosan meg tudják ítélni, ami a látott hal elfogásánál igen lényeges feltétel.

Most már visszatérhetünk a veszteglő bokrokhoz s őrszemeikhez. Az Akasztón levő hegyenjáró halat lát. Teli torokból s avval a bizonyos vontatottsággal, amely a szónak nagy távolságra való megérthetőségét biztosítja, lekiált a bokor felé: „háájóónáá!!“ Hogy a jeladás arra az esetre is biztosítva legyen, ha a hang nem érné el az őrszem fülét: lekapja subáját, botjára tűzi s magasra emeli. Az őrszem erre a bokrok felé kiált. ezek pedig talpon teremve hajóikra rohannak. Az evezők húzópántja egy pillanat alatt a vonószegbe vannak akasztva s a nyolcz evező tolla belevág a vízbe. A hálóvető legény most a macska mellett áll; a kormányos, háttal a hajó óra

felé, megszorítja a kormány kacscsát s szemét a hegyenjáróra szegezve, lesi annak minden mozdulatát, mert a mozdulatok, jelek s a hajót ezek szerint kell kormányoznia.

A látott hálnak se törvénye; se szabálya: ki tudja, honnan jön, vagy merre tart; ma itt, holnap ott mutatkozik, ezért „szabad a vásár“. A jelre mind a hét hajó kirohan; a legénység a rugófabá veti a lábát s szakadásig megfeszített karral, derékkal evez; ilyenkor vége a barátságoknak: a létért való küzdelem kiszóllítja az irigységet, az indulatosságot is s ha roham közben két hajó elállja egymásnak az útját, vagy éppen összeakad, van káromkodás, sőt néha döngetés is bőviben. Ekkor nincs halásztartikus!

A hegyenjáró azalatt azt a hajót tartja szemmel, a mely jó irányban halad s ehhez szabja jeladását, mely a következő:

1. Subáját, vagy néha egy halászgatyát is hátfelől előrefelé csapdossa; ez azt jelenti: *Előre!* s ekkor a kormányos változatlanul tartja az irányt.

2. Subáját balról jobbra csapdossa; ez azt jelenti: *Jobbra tarts!* mire a kormányos jobbra térve, addig halad az új irányban, a míg csak a hegyenjáró ezt a jelt adogatja.

3. Subáját jobbról balra csapdossa; ez azt jelenti: *Balra tarts!*

4. Mihelyt a hegyenjáró észreveszi, hogy valamelyik hajó kellőképpen megközelítette a látott halat, hirtelen földre veti magát; ez azt jelenti: *Vesd ki a macskát!* A macska leszáll a tó fenekére s megkapaszkodik, de a kötélét folytonosan cresztik, mindaddig, a míg a hegyenjáró, ki ismét talpra állott, új jelt nem ad.

5. A midőn a hegyenjáró észreveszi, hogy a hajó oly közel van a látott halhoz, hogy a hálóval bekerítheti, másodsor veti magát a földre, a mi azt jelenti, hogy: *Vesd ki az istápot, tedd ki a kótát!* Ennek megértésére tudnunk kell, hogy a háló egyik istápot ekkor már a macskát tartó kötélhez van kötve, tehát mihelyt a hajóból kivetik, a macska helybentartja; a kóta az a derék gyékénynyaláb, melyet vékony zsineggel a tartókötélhez kötnek s mely a víz színén úszva, a helytálló istápot helyét s így azt a pontot is jelezi, a melyre a háló másik istápjával keríteni kell.

6. Ezalatt a hegyenjáró újra felállott s a mint észrevette, hogy a háló elfogyott, vagyis ki van vetve s a hajó kellőképpen túljár a látott hal tömegén, harmadsor veti magát a földre, a mi azt jelenti, hogy: *Vesd ki a másik istápot és keríts a kótára!* Ekkor a hajó kört vág az úszó kóta felé s a háló nagyjából bekerítette a látott haltömegét. Ekkor minden ember a hegyenjárót nézi, ki még mindig szemmel tartja a halat s mikor észreveszi, hogy a riasztásnak ideje elérkezett, letérdel s a csomóba fogott ruhával verdesi a földet; ez azt jelenti, hogy az evezőkkel dörömbölni kell, hogy a hal a hajó felé álló két istápot közt ki ne osonjon. Az utolsó jel az, hogy a mikor a két istápot összeér, tehát a fogás biztosítva van, a hegyenjáró a subára hajtja a fejét; ez azt jelenti: *Megvan.*

A víz színén most búrványt vet a bekerített garda ezernyi ezre; a legfőbbek átvetik magukat a háló fölé; a mélységben levő haloszlop szétriad s ezekből jut a többi bokornak is, mely a hegyenjáró jeleit magára magyarázta ugyan, de nem jó helyen kerített.

Éz egy rendes „látott hal“ fogásának a menete. De van annak változata, sőt néha gonosz vége is.

Ha a halak tömege messze jár a legjobb irányban levő hajótól, messze befelé a Balatonban, akkor a hegyen-

járó futásnak ered a hegyről befelé, tehát a tó irányában, mire a hajók erős evezőcsapással iramodnak ki a víz síkjára. Ha nagyon befelé találtak evezni, akkor a hegyenjáró hegynek iramodik s a hajók part felé sietnek. Ha a hegyenjáró azt akarja, hogy csak keveset tartsanak a part felé, akkor legugol a kezeire is támaszkodva, farával verdesi a földet; ha befelé, akkor nagy komplimentet vág.

Az előbbieket a „becsületes jegyek“: de van csalóka jegy is, mikor t. i. a hegyenjáró összebeszél valamelyik bokorral s megegyezik bizonyos mellékjegyekben, leginkább a következőkben például:

„Balra“ jelt ad, hamisan, nyomban utána a jobb kéz hüvelykujjával megböki az oldalát; a szokásos „balra“ jellel tehát eltereli a többit, a mellék- vagy hamis jellel igazítja a jó irányba azokat, a kikkel összebeszél; néha a lábát térdben meghajtva, a fara felé rúg. De a turpisság rendszeren hamar kiszül, mert legalább is hatvan ember szeme örködik a „böcsületre“ s a mire kiszült, a hegyenjárónak gonosz a napja s az összebeszél ősbokoré sem valami ünnep. Ilyenkor föl van függesztve az articululus; statárium áll össze; káromkodás a szóbeliség, az ítéletmondás és végrehajtás pedig teljesen a „Tzibék“ ágas fájára van bízva.

Ritkán történik; de megtörténik.

Egy-egy sikerült fogás 150—200 tarisznyát is hoz, tehát száz mázsa halat is vet ki a szárazra.

Természetes, hogy a hegyenjárót a helység született és fáradhatatlan őrszeme: a gyereksereg is észreveszi s szemmel tartja; s még természetesebb, hogy a mint a hegyenjáró subáját lekapja s botra tűzi, a látott hal híre a szív azon értelmében szétfut Tihany utczáin s be a házakba. Ilyenkor csak a lábáról leesett, agg vagy nyomorék marad vesztég, a többi népség minden kigondolható edényét fölkapja, leszalad a partra, mert az ősi szokás úgy tartja, hogy a halhelyen még a vizeken összeakadt komák is megbékülnek s az egész halászság igaz magyar bőkezűséget gyakorol a „jut is, marad is“ elve szerint. Megtöltik a gazda tarisznyáját, a gazdaasszony kötényét, köcsögét; minden gyerek ihanyra fűzhet egy pár gardát; jut a Szántódra átkelő utasnak, a cserkésző cigánynak s ha valami kuvasz tévedt oda, vetnek még annak s csak ekkor osztozkodik a szerencsés bokor, természetesen ősi Tihany régi mértéke szerint, mely nem font, se kiló, se mázsa, hanem az egy rőf vászonból készült halásztarisznya, mely arról is nevezetes, a mint már említve volt, hogy a gazdaasszony azt a rőföt nem is rőfön, hanem a karján és a mellén méri ki.

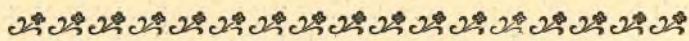
A midőn a garda így beütött, az egész környék vele él s a hal, noha szállkás, balatoni módon elkészítve, kitűnő, jóízű eledel. A készítési módja a következő: Letisztítják a hal héját, a halat megforgatják lisztben, kevés zsírra vetik és jó ropogósra, majdnem szárazra, kirántják. Így elkészítve, az ember ujjával foghatja a halat, kényelmesen kiszedheti a nagyobb szállkát s bátran költheti el a törekenyynyé vált apróbb szállkával együtt.

A látott hal bekerítése azonban nem épen gyakori. A Balaton háborgása, makacs ködök elfedik a nyüzsgő tömegeket s ilyenkor a hegyenjáró reászorul egész testi-lelki edzettségére. A tihanyi fok vulkanikus, hegyes csúcsain erősen vág a szél, a dara; de a magyar halász hosszan tűrő, vastestű ember, a ki „virtust“ csinál abból a daczból, a melylyel az idő viszontagságaival szembe-szál; erre a daczra rátartós.

Ha valami, úgy a „látott halra“ való halászat avatja a Balatont „magyar tengerré“, mert a halászat e módja

szakasztott mása az észak tengerein folyó heringhalászatnak, avval az egy különbséggel, hogy a míg a heringhalászs csülkőkön magasra hágva lesi a halak seregeit, a tihanyi hegyenjáró őrhelyét a föld jzso keblének. lehelete hányta föl kellő magasságra; hegyét készített a lába alá.

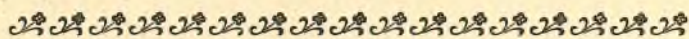
(Folytatjuk.)

TÁRSULATOK.

A „Trencsénvidéki Vág vízi“ halászlati társulat június 26-án tartotta évi rendes közgyűlését Trencsénben. A Vág folyó halállományának emelése végett a társulat Peregte község mellett költőházat szándékozik felállítani. A költőhához s ivadéknvelő tóhoz szükséges területet a gróf Könyegség uradalom hajlandó a társulatnak átengedni. Az erősen elharapódzott orvhalászat megszüntetésére öröket kíván a társulat alkalmazni és pedig a társulati vízterület leendő öt bérleti szakaszának mindegyikére egyet-egyét. A választás megejtetvén, elnökke választott Smialovszky Valér, alelnökke báró Zedvitz Ottó, igazgatóvá Ucsnay Ernő. m.

A „Szolnokvidéki alsó tiszai“ halászlati társulat f. évi június hó 30-án Haraszthy Tivadar elnöklate alatt tartott közgyűlésén az igazgató jelentette, hogy az ez évi vízjárás igen kedvező volt a halak ívására. Szépen keltek ki az államtól kapott fogassüllőikrák is. A földmívelésügyi miniszter által küldött 4 mázsa pontyivadékokat a társulati vízterület négy pontján bocsátották szabadjára. Az általános tilalmi időszakot pontosan megtartották s a helyzet javulását jellemzi az, hogy csak két esetben kellett halászlati kihágás miatt feljelentéssel élni. A társulat örömmel vette tudomásul az érmentesítő társulatoktól érkezett ama jelentést, hogy a kubikgődrök az élő Tiszával mindenütt rendszeres kapcsolatban állanak. A társulat bevételei 611.72 K-ra, a kiadásai 353.68 K-rarúgtak. A jövő évre 1442.94 K-t előírányoztak, 15 fillér holdankinti tagjárulék megszavazásával. Elhatározták, hogy a vízterületörzésére állami segedelmet kérnek. A közgyűlést választmányi ülés előzte meg. k.

VEGYESEK.

Halköltés körül elért sikerek. A Poprádvölgyi halászlati társulat egyik költőházát a társulat buzgó és lelkes igazgatója, Schmor Gábor vezeti. A folyó évad alatt ottan költés alatt állt 60.000 drb sebespisztrángikra, a melyek közül alig 3 százalék pusztult el, mert 58.342 drb ivadék lett kibocsátva. Továbbá kapott 10.000 drb patakszemlingikrát, a melyről 9483 drb halacska került a Poprádba, vagyis a pusztulás 5 százalékra rúgott. Kísérleteztek továbbá 10.000 drb skói pisztrángpetével, a melyek közül 982 drb ment tönkre, mert 9018 drb ivadékokat sikerült szabadjára eresztetni. Végül költés alatt állt 20.000 drb szivárványos pisztrángikra, a melyből 18.711 drb halacska nyertek. Ehhez képest ezen költőházból 95.544 drb halacskaival gazdagodott a Poprád folyó halászlata, átlag 5 százalék kallódással. Olyan eredmény, mely legbeszédesebb bizonyítéka a költést személyesen vezető társulati igazgató odaadó fáradozásának és körültekintő gondozásának. Kiemeljük, hogy bár az összes ivadék nagyon jól fejlődött, mégis a legszebb, legerőteljesebb a patakszemling volt, bizonyosságul annak, hogy az ottani víz nagyon megfelel ezen halfaj életfeltételeinek. A kiköltött halivadékokat a Felkapatakba és mellékágaiba, továbbá a Vöröspatakba és az Annavízbe bocsátották. Mivel pedig a kieresztést is kellő gonddal és szakértelemmel végezték, annak eredményei sem maradnak el. Vajha sok ily lelkes híve akadna a halasításnak, akkor hamarosan megtelnének patakjaink halakkal!

Halászlati kilátások. Július havában, mint tudvalevő, nincs kíméleti idő a halakra s a pánczéhléjük közül is csak a fiatal nőstény rákot nem szabad fogni. A vetőhoroggal való halászlát tetőpontját éri, mivel a július adja legnagyobb számát a turistáknak és nyaralóknak, a kik között sok a légyhalász. A májusi és

júniusi nagy hőség a havasok hótakaróit annyira megcsökkentette, hogy most már a Duna és mellékfolyói vízszíne emelkedésétől a hóvizek folytán nincs mit tartani. Ezeknek vízállása most már inkább a csapadékoktól függ. Ha ezek csekély mennyiségben mutatkoznak vagy pedig egy időre teljesen ki is maradnak, úgy az alacsony vízállás veszélye fenyeget a kánikula tetőpontján, a mi által a fiatal halak és ivadékok sekélyes tartózkodási helyei szárazra kerülnek. Ily módon e halak közül sok elpusztul, míg a megmaradtakat mélyebb és kevésbé táplálékú vízbekebebe hajtja a szükség, a melyeknek védtelen területein a kisebb-nagyobb rablóhalaknak is áldozatul esnek. Július második felében a sügér és süllő falánkabb lesz, különösen ha a forró napok után hűvösebb időjárás áll be, váltakozó borúval és nyugati széllel. Márna és harcsa most igen hajlandók kapni, utóbbt erős szagú, de puha svájci sajttal kell megközelíteni. Ligetekben és folyamtorkolatokban ajánlatos védőkendőt és szunyogkenőcsöt vinni magunkkal, hogy védekezzünk a legyek és szunyogok csípései ellen. A folyamhorgászat a napok rövidülésével mindinkább szezonserű lesz. V.

Élősdiek a halak veséiben. Hóni vizeinkből is jól ősmert márnánkat több helyütt ismételtén és érzékenyen tizedelgeti egy a sporozoákhoz, még pedig az ú. n. myxosporidiákhoz sorolható élősd, a Myxobolus Pfeifferi. Ez a parazita legfőként a márnák veséjébe szokott befészkelődni, a hol virulenciájá, életképessége aránylag igen rövid időn belül veszedelmes arányokat ölthet. Hogy mennyire agresszív arányú volt a Myxobolus Pfeifferi pusztítása, azt elszomorítóan igazolja a Seine, a Marne, a Maas és a Rajna folyók egykor dúsnak mondható, ma pedig úgyszólván teljesen megsemmisült márnaállománya. Hazánk vizeiben is sokkalta több volt egykor a márna, mint manapság; megapadását mi se tulajdonítsuk kizárólag a rablóhalászok avagy a vízszabályozások következményeinek, valószínű, hogy az említett s Közép-Európa valamennyi folyóvizében kisebb-nagyobb mennyiségben konstatált paraziták a márnaállományból nálunk is szedték áldozataikat.

A bajtól meglepett halak külszíne elsőbben is elveszti iendes fényét; csakhamar aztán kisebb-nagyobb kelevények támadnak a hal testén, a melyeknek tölcseralakú nyílásából piszkosan zavaros genny fakad, a mely aztán hamarosan ellepi az egész testet s szétrombolja annak egész szervezetét. Behatóbban Michaelis Leonor főiskolai tanár foglalkozott a Myxobolus Pfeifferi-k fölléptének tüneteivel, ámde e paraziták fölléptének előidéző okait földeríteni eddigelé ő sem tudta. Sóllyom.

A német tengerihaliacok. Németországban a városi tengerihaliacok, a mint most már több mint 65 város kedvező jelentéseiből megítélhetjük, igen jól beváltak. E piacok szervezetének célja háromszoros volt: először a szegényebb sorsú és középosztálynak olcsó élelmiszert nyújtani, továbbá hogy a halkereskedők ezáltal ne károsodjanak, hanem inkább oly útra legyenek téríthetők, a mely eléjük új bevételi forrásokat nyit ázaltal, hogy abba a helyzetbe hozza őket, hogy ne csak a fokozott tengerihaliacgyasztásból húzhasanak hasznót, de sőt az elárúsítást is a városi üzemből a magok kezeibe vegyék át, mihelyt a város elérte azt a célt, hogy a tengerihaliac bevezesse a piacra. De főcélja volt a tengerihaliacgyasztás fejlesztésének Németországban a tengerihaliac felvirágoztatása. Egyik városban a halat önköltségen szállították s a városnak egy tengerihaliac társasággal kötött megegyése következtében az árakat egész télen át nagy gadozánál kilogrammonként 46 filléren lehetett tartani. És ha nálunk sopánkodnak sokszor a miatt, hogy nehéz a tengerihaliacgyasztás-hoz a magyar ember gyomrát hozzászoktatni, ne feledjük, hogy ugyanezt a jelenséget tapasztalhatjuk Németországban is, a hol szintén feltűnő a munkásosztály egy részének idegenkedése a tengerihaliacól, a mi abban is nyilvánul, hogy bizonyos helyeken ez az osztály teljesen távol maradt a tengerihaliacpiactól. Ezzel együtt aztán egy oly jelentékeny faktor maradt el, a mely nagy súlylyal nehezedik a tengerihaliacok mérlegébe s ezt a hézagot nem pótolhatta még az a nagyobb érdeklődés se, mely a középosztály és a tisztviselői kar részéről nyilvánult meg a tengerihaliacgyasztás iránt. Mivel nem lehet föltételezni, hogy az olcsó tengeri halak ára lett volna az, mely a munkásosztályt távol tartotta a tengerihaliacgyasztástól, ennél fogva az idegenkedés főokát sokan az ipari kedvező konjunkturákra akarják visszavinni, melyek a jobban fizetett bér munkásnak lehetővé tették, hogy életfenntartását magasabb színvonalra emelje. V.